

Inte bara svenska – flerspråkighet som en tillgång i uttalsundervisningen

Elisabeth Zetterholm

Flerspråkighet

Flerspråkighet är vanligare än enspråkighet –
inlärare av svenska som andraspråk kan ofta mer
än ett språk

Forskningsfältet: *Tredjespråksinlärning*

Ex. Bardel, C., Falk, &. & Lindqvist, C. (red.)(2016)

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Olika modersmål

De vanligaste L1 i vuxenundervisning i Sverige och Finland

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Språkinläring

Förstaspråket (L1):

Språklig input
Någon form av mentala förutsättningar

Andraspråket (L2):

+ det faktum att man redan lärt in ett språk

Tredjespråket (L3, L4 osv):

+ erfarenhet och medvetna strategier för språkinläring
Kunskap man erhållit vid inläring av L2

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Transfer - metaspråk

Exempel från klassrumsobservation:

En lärare säger till en inlärare att l-ljudet inte låter svenskt.

Visar och förklarar, artikulatoriskt, hur l-ljudet i ord som *spelar* ska uttalas på svenska och gör en jämförelse med inlärarens modersmål – uppmanar också de andra i klassrummet att öva sitt uttal och jämföra med språk de talar.

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Den kontrastiva hypotesen

The Contrastive Analysis Hypothesis CAH (Lado 1957)

Skillnad mellan språkliga strukturer i L1 och L2

- ger upphov till språkliga fel
- kan förutsägas
- kan leda till negativ transfer, *interferens*
- saknar en förklarande dimension som ligger utanför inlärarens modersmål
- räknar inte in den individuella variationen

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Type	Description	Example	Level of difficulty (1-6)
Positive transfer	L1 and L2 have an identical (or nearly identical) phoneme.	Both Greek and English have the phoneme /m/.	1
Under-differentiation	L1 treats two sounds as allophones of one phoneme. L2 treats the two sounds as separate phonemes.	In Spanish, /d/ and /ð/ are allophones. In English /d/ and /ð/ are separate phonemes	4
New item	L1 lacks a sound that occurs in L2.	Cantonese has no /θ/ phoneme.	5
Split	A single item in L1 is realized as two different items in L2.	The Japanese FLAP category /r/ corresponds to the two phonemes /ɾ/ and /l/ in English.	6

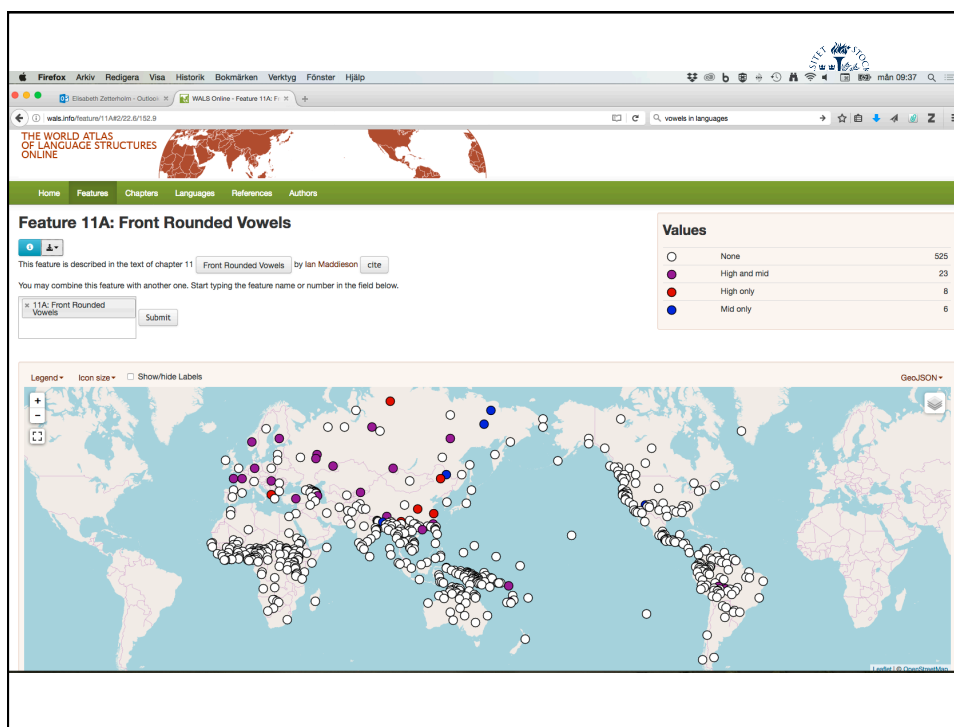
Derwing & Munro 2015:64

Markeringsbegreppet i L2

Markedness and the contrastive analysis hypothesis

(Eckman 1977, Major 1987)

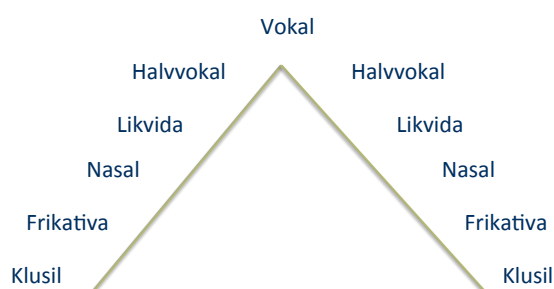
- Omarkerade språkliga fenomen lärs ofta in först
 - markerade drag ovanligt bland världens språk
 - om språket har tonande klusiler finns även tonlösa
 - kan ha betydelse för interimspråksprocessen
 - ex. främre rundade vokaler markerat drag

Typologisk markering

- Språkliga universaler
 - V + C
 - Öppna stavelser, CV
 - Substantiv och verb
- Sonoritetsprincipen – stavelsestruktur
 - Fonotax

Sonoritetshierarkin

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Efter Abrahamsson 2009:99

Perceptionsteorier

Catherine Best:

- Perceptual Assimilation Model, PAM
- Vi utvecklar perceptuella kategorier som påminner om välkända språkljud i L1

Single Category Assimilation

Two Category Assimilation – mera ett-till-ett-förhållande mellan språkljud i L1 och L2

Non-Assimilable – uppfattar skillnader som inte finns i L1, ex klickljud

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Perceptionsteorier

James Flege:

- Speech Learning Model, SLM
- Svårt höra skillnad på språkljud som är nästan lika i L1 och L2
- Lättare med språkljud i L2 som är helt olika L1
- Om inläraren uppfattar skillnaderna påverkar det även produktionen över tid (interimspråket)

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Foreign Accent

- Att lära ett nytt språk: kognitiva, sociala och psykologiska faktorer
 - Individen
 - Arbetsliv – socialt liv
 - Kommunikation
 - Attityder
 - Språklig variation

Major 2001; Moyer 2013

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Brytning – förståelse

Derwing & Munro (1997) Accent,
Intelligibility and Comprehensibility

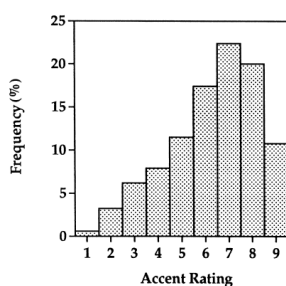

Figure 1. The distribution of accent ratings assigned to 48 speakers by 26 listeners using a 9-point scale, where 1 = no accent and 9 = extremely strong accent.

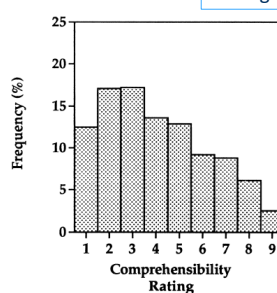

Figure 2. The distribution of comprehensibility ratings assigned to 48 speakers by 26 listeners using a 9-point scale, where 1 = extremely easy to understand and 9 = extremely difficult or impossible to understand.

Table 2. NSs' perceptions of factors contributing to accent and comprehensibility

Response Category	Causes of Accent (<i>n</i> = 13)	Factors Affecting Comprehensibility (<i>n</i> = 13)
Segmentals	92%	0%
Grammar	46%	38%
Rate	15%	38%
Prosodic features	23%	23%
Fluency	8%	15%
Enunciation (mumbling)	38%	46%
Speaking volume	0%	8%
Vocabulary	8%	0%

L2 svenska

- De främre rundade vokaler /y/ och /ʏ/
- Bokstäverna <ö> och <å>
- Vokalkvalitet/vokalkvantitet framför allt a-vokalen
- Svenskans velara nasal /ŋ/
- Ordbetoning
- Kvantitet i kontraster som gran/grann
- Initiala konsonantkluster (epentes, reduktion)

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Ortografi – betoning, uttal

- Vilken stavelse är betonad?
- Var går stavelsegränsen?
 - modellera, finskor, transport, bastant, majstång, kolera
- Sammansättningar
 - <tj> blir /tʃ/ i kvinnotjusare, men inte i matjord
- Lånnord – var lägger du betoningen?

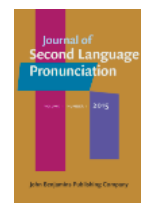

180208

Forskning om uttal och uttalsundervisning

- Inläraren bör erövra ett kommunikativt och funktionellt uttal, mindre fokus på brytningsfritt (Levis 2005; Munro 2008)
- Uttalet viktigt för att undvika missuppfattningar och negativa attityder i samtal (Boyd & Bredänge 2013; Derwing & Munro 2015)

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Forskning om uttal och uttalsundervisning

- Forskning visar att explicit uttalsundervisning ger resultat (Thomson & Derwing 2014)
- Explicit uttalsundervisning bör påbörjas tidigt i språkinläringen, inte minst för att undvika fossilisering (Yates 2014)
- Lärare anser sig sakna kompetens gällande just uttalsundervisning (Foote, Holtby & Derwing 2011; Zetterholm 2017)

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Uttalsundervisning i Sverige och Finland

Samarbetsprojekt SU–HU

- Klassrumsobservationer
- Lärarintervjuer

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Lärarröst från Finland om målet med uttalsundervisningen

”Nå (.) d-de viktiga är kanske för för många av dem är det viktigaste att klara språkexamen

Och det är en kommunikativ examen alltså man måste visa att man förstår och att man kan göra sig förstådd och då kommer ju uttalet in så att ähm

Jag tycker ju inte att det behöver

Det (.) det det

Det helt primära är inte att de har ett helt perfekt uttal men det måste vara så pass bra att det inte blir obegripligt” (Lärare B, Finland)

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Lärarröst från Finland om uttalets plats i undervisningen

”Nå alltså det det måste ju gå hand i hand med det som alltså på något sätt med det där innehållet

Att det kan ju inte vara uttal för uttalets skull

Utan det måste ju gå hand i hand så att man liksom får en kontext till allting att allting måste finnas i ett sammanhang” (Lärare C, Finland)

180208
Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Klassrumsobservationer, Sverige

- Exempel från ett klassrum:
 - Du ska ha tungan längre fram när du uttalar l-ljudet, inte som i ditt språk, ex. i ord som *landar*, *spelade*
 - Det tonade z-ljudet finns inte i svenskan
 - Hur är det i ditt språk?
 - Vilket ljud är längst i den betonade stavelsen i ord som *tjänar* – *känner*?
- Läraren ritar bilder av munnen, förklarar uttalet och jämför minimala par
 - ex. *bil-pil-mil*, *dog-tog-nog*, *vår-får*

180208
Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Sfi-lärare och uttalsundervisning – en enkätstudie

- 46% menar att de inte gått någon metodkurs för uttal i sin lärarutbildning
- Mål med undervisningen: att inläraren kan göra sig förstådd; ett lättförståeligt uttal
- Svårt att lära ut: prosodi, vokalljud
- Svårt för inlärare: vokalljud, prosodi – ofta med hänvisning till inlärarens L1

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Exempel – polska studenter

- Typologiskt olika språk – svenska & polska
- Väl motiverade flerspråkiga studenter
 - Studerat svenska i ca 6 månader
 - 150 undervisningstimmar, separat kurs i uttal
 - Hög kompetens, B2+ i engelska eller tyska + kunskap i andra språk som ryska, italienska, franska etc

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Resultat – polska studenter

- Viss transfer från L1
 - Runda främre vokaler
 - Aspiration
 - Vokalkvantitet
- Viss transfer från L2
 - Utljudsskärpning
- Metalingvistisk medvetenhet – jämför och använder ord på olika språk

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Diskussion

- Alla tidigare språkkunskaper bör tas tillvara
 - Metaspråklig medvetenhet
 - Ortografi
- Hörövningar
- Interimspråksprocessen
 - Vad är målet? För inlärares/för läraren?
- Lärarutbildningen
 - Uttalsmetodik

180208

Elisabeth.Zetterholm@isd.su.se

Tack för uppmärksamheten!

Frågor & kommentarer är välkomna

Referenser:

- Abrahamsson, N. (2009). *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.
- Bardel, C., Falk, B. & Lindqvist, C. (red.) (2016). *Tredjespråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.
- Boyd, S. & Bredänge, G. (2013). Attityder till brytning – exemplet utländska lärare i svenska skolor. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.) *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Derwing, T.M. & Munro, M.J. (1997). Accent, Intelligibility and Comprehensibility. *Second Language Learning* 20:1-16.
- Derwing, T.M. & Munro, M.J. (2015). *Pronunciation Fundamentals. Evidence-based Perspectives for L2 Teaching and Research*. John Benjamins Publishing Company.
- Foote, J.A., Holby, A.K. & Derwing, M.T. (2011). Survey of the Teaching of Pronunciation in adult ESL Programs in Canada, 2010. *TESL Canada Journal/Revue TESL du Canada*, Vol 29, No 1, Winter 2011.
- Hansen Edwards, J.G. & Zambini, M.L. (red.) *Phonology and Second Language Acquisition*. John Benjamins Publishing Company.
- Huhtamäki, M. & Zetterholm, E. (forth.) Uttalets plats i undervisningen av svenska som andraspråk. Accepterad för publicering i *AFinLA*, <https://journal.fi/afinla>
- Jarvis, S. & Pavlenko, A. (2010). *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York: Routledge.
- Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor MI: University of Michigan.
- Levis, J. (2005). Changing contexts and shifting paradigms in pronunciation teaching. *TESOL Quarterly* 39, 367-377.
- Levis, J. & Moyer, A. (2014). Future Directions in the Research and Teaching of L2 Pronunciation. I: Levis, J. & Moyer, A. (eds.) *Social Dynamics in Second Language Accent* 2014:275-291. De Gruyter.
- Major, R. (1987). Phonological similarity, markedness, and rate of L2 acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 9(1), 63-82.
- Major, R. (2001). *Foreign accent: The ontogeny and phylogeny of second language phonology*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Moyer, A. (2013). *Foreign Accent. The Phenomenon of Non-native Speech*. Cambridge University Press.
- Munro, M.J. (2008). Foreign accent and speech intelligibility. I: Hansen Edwards, J.G. & Zambini, M.L. (red.) *Phonology and Second Language Acquisition*. John Benjamins Publishing Company.
- Thomson, R.I. & Derwing, T.M. (2014). The Effectiveness of L2 Pronunciation Instruction: A Narrative Review. *Applied Linguistics* 2015:36/3:326-344.
- Yates, L. (2014). Learning how to speak: Pronunciation, pragmatics and practicalities in the classroom and beyond. *Language Teaching*, 50.2:227-246.
- Zetterholm, E. (2017). Swedish for immigrants. Teachers' opinion on the teaching of pronunciation. *Proceedings of the International Symposium on Monolingual and Bilingual Speech* 2017.
- Zetterholm, E. & Tronnier, M. (2017). *Perspektiv på svenskt uttal. Fonologi, brytning och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.